КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВ

ГУТНИК Ірина Миколаївна

УДК 379.81 (043.3)

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

13.00.06 – теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті культури і мистецтв, Міністерство культури й туризму України, м.Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Поплавський Михайло Михайлович,
Київський національний університет культури
і мистецтв, ректор

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Брилін Борис Андрійович,
Вінницький державний педагогічний університет
ім. М.Коцюбинського, завідувач кафедри ансамблевої
гри та естрадного мистецтва

кандидат педагогічних наук, доцент
Стрельчук Вікторія Олександрівна,
Київський національний університет культури
і мистецтв, завідувач кафедри
театрального мистецтва

Провідна установа: Державна академія керівних кадрів культури
і мистецтв, кафедра мистецтвознавства та експертної
діяльності, Міністерство культури
й туризму України

Захист відбудеться 27 жовтня 2006 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.807.01 у Київському національному університеті культури і мистецтв (м. Київ, вул. Щорса, 36, ауд. 209).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв (01601, м. Київ, вул. Щорса, 36)

Автореферат розісланий 27 вересня 2006 р.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство потребує нових підходів до виховання підростаючого покоління на принципах гуманізації та демократизації, відродження національної культури. В Державній національній програмі "Освіта (Україна XXI століття)" та в Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті визначено шляхи виховання підростаючого покоління на кращих, духовно наснажених вітчизняних традиціях. Головна мета національного виховання молоді визначається програмою як розвиток духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Крім того, національне виховання в Україні передбачає й використання соціально значущих надбань національної та світової духовної культури.

Протягом останніх років особлива увага звертається на виховні можливості дозвілля дітей та підлітків. Зокрема, Закон України „Про позашкільну освіту" визначає державну політику у цій сфері, її правові, соціально-економічні, а також організаційні, освітні та виховні засади. У цьому та інших документах, присвячених вихованню підростаючого покоління в позашкільних закладах, дозвілля розглядається як специфічна сфера для виховання підростаючого покоління, формування світоглядної культури, потреб, смаків, почуттів та емоцій. Відтак дозвілля є сферою здійснення просвітницько-виховного впливу на дітей та підлітків.

Проблему педагогічної організації дозвілля досліджували А.Брилін, А.Воловик, В.Воловик, Ю.Жданович, А.Кузьмінський, В.Лупійчук, В.Омеляненко, І.Петрова, Г.Троцко, М.Фіцула, Н.Цимбалюк А.Цьось, В.Черних. Аналіз їх праць дозволив дійти висновку, що дозвіллєва діяльність здійснюється за різними напрямами: освітнім, громадянсько-соціальним, техніко-трудовим, спортивно-туристичним, санітарно-гігієнічним, природоохоронним, народознавчим, художньо-естетичним. Це дозволяє всебічно формувати духовність конкретної особи. Водночас на сьогодні ще мало досліджені можливості комплексної реалізації розвиваючої та рекреаційно-розважальної функцій дозвілля (А.Аріарський, М.Поплавський, Б.Тріодін).

Аналіз праць вітчизняних та російських вчених (А.Жарков, Т.Кисельова, Ю.Красильников), а також найновіших досліджень українських науковців з досліджуваної тематики (Т.Черніговець, Т.Гончар, М.Татаренко, Г.Шипота) виявив, що проблема гармонійного розвитку в умовах дозвілля є багатоаспектною, вона потребує подальшого вивчення і розробки багатоцільових соціально-культурних, дозвіллєвих програм (В.Кірсанов).

Все це свідчить про посилення на сучасному етапі інтересу працівників освіти до виховних можливостей української народної педагогіки, до її виховного потенціалу. На необхідності враховувати досвід української народної педагогіки, розумно поєднувати національне й загальнолюдське у процесі виховання молодого покоління наголошують Н.Струманський, М.Фіцула та ін., на використання засобів і методів народної педагогіки у формуванні національної свідомості, гуманістичного світосприймання у дітей і підлітків – В.Ігнатенко,

В.Каюков, В.Кузь, І.Мартинюк, З.Сергійчук, М.Стельмахович, О.Степанов, В.Стрельчук, Б.Ступарик, Є.Сявавко, Ю.Руденко, Д.Тхоржевський.

Водночас у практичній роботі з організації дозвіллєвої діяльності наявні істотні суперечності. З одного боку, традиційна система організації дозвіллєвої діяльності підлітків, усталена у виховній практиці, вже не спроможна забезпечувати вирішення завдань національного виховання. З іншого боку, сучасні програми виховання на засадах української народної педагогіки здебільшого застосовуються у навчальному процесі, а дозвіллєва діяльність як просвітницька, художньо-творча, рекреаційна та інші форми соціальної активності перебувають поза увагою як науковців, так і педагогів-практиків.

Суперечність між необхідністю посилення виховного впливу на підлітків у роботі закладів дозвілля засобами української народної педагогіки і недостатнім теоретичним та методичним дослідженням цієї проблеми, а також актуальність та недостатній рівень дослідженості проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: "Педагогічні засади організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки".

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до державної комплексної програми „Культура. Просвітництво. Дозвілля", цільового проекту "У майбутнє – через культуру" Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради і є складовою комплексної наукової теми кафедри прикладної культурології Київського національно університету культури і мистецтв „Інноваційні педагогічні і рекреаційні технології в галузі дозвілля". Тема дисертації затверджена Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №4 від 25.04.2006 р.).

Об'єкт дослідження: організація дозвілля підлітків.

Предмет дослідження: шляхи, форми і методи організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки.

Мета дослідження: розробити та експериментально перевірити методику організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки.

Мета дослідження зумовила постановку та вирішення таких **завдань**:

– проаналізувати наукові праці з досліджуваної проблеми і узагальнити теоретичні засади національного виховання підлітків засобами української народної педагогіки в умовах дозвілля;

– уточнити ключові поняття дослідження („дозвілля", „дозвіллєва діяльність", „народна педагогіка" тощо);

– проаналізувати стан і проблеми організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки;

– визначити критерії та рівні національної вихованості підлітків;

– обґрунтувати педагогічні умови використання народної педагогіки у роботі з підлітками в умовах дозвілля;

– розробити й експериментально перевірити методику організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано теоретичні, емпіричні та статистичні методи дослідження.

Теоретичні: аналіз філософської, психологічної, педагогічної та іншої літератури з проблеми дослідження, аналіз документів; порівняння, узагальнення, моделювання та проектування виховних програм; аналіз досвіду роботи культурно-дозвіллєвих закладів та педагогів-організаторів, що дозволило систематизувати дослідницькі матеріали, сформулювати вихідні теоретичні положення, спроектувати методику роботи з підлітками в умовах дозвілля.

Емпіричні: опитування, анкетування, бесіди, спостереження за роботою педагогів, експертні оцінки та самооцінки, аналіз результатів діагностичних даних; констатувальний і формувальний експерименти, що дали змогу проаналізувати ефективність організації дозвілля підлітків у культурно-дозвіллєвих закладах.

Статистичні: методи математичної статистики для обробки отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження. Науково-дослідна робота проводилася на базі Центру творчості дітей та юнацтва „Соняшник", Станції юних натуралістів та Будинку художньої творчості м. Біла Церква Київської обл. Основні результати дослідження апробовані в цих закладах шляхом застосування розроблених дисертанткою методичних матеріалів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– узагальнено теоретичні засади і вітчизняний досвід національного виховання підлітків засобами української народної педагогіки в умовах дозвілля;

– визначено показники сформованості національної вихованості підлітків (критерії рівня знань, емоційно-ціннісні та практично-діяльнісні);

– обґрунтовано педагогічні умови ефективності національного виховання підлітків на засадах народної педагогіки у дозвіллєвій діяльності, що реалізуються на основі використання комплексу навчально-виховних впливів та впровадження авторських культурно-дозвіллєвих програм;

– обґрунтовано та експериментально перевірено методику організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки для гуртків поліхудожнього спрямування, що може бути використана в роботі творчих об'єднань різних напрямів.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що запропонована дисертантом педагогічна методика використання української народної педагогіки в роботі з підлітками впроваджена в діяльність культурно-дозвіллєвих закладів, зокрема, у практику виховної роботи Центру творчості дітей та юнацтва „Соняшник" (акт про впровадження від 23 квітня 2006 року), Станції юних натуралістів (акт про впровадження від 30 квітня 2006 року) та Будинку художньої творчості (акт про впровадження від 11 травня 2006 року) м.Біла Церква Київської обл.

Матеріали дослідження використано при викладанні навчального курсу „Диференціальна психологія і педагогіка дозвілля" для студентів спеціалізації

„Організація і педагогіка культурно-дозвіллєвої діяльності" Київського національного університету культури та мистецтв (акт впровадження від 10 квітня 2006 року).

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення та практичні результати і висновки роботи викладені в доповідях та повідомленнях автора на науково-практичних конференціях: науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів, студентів КНУКіМ (2003), всеукраїнській науковій конференції „Театральне і хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів, КНУКіМ (2004), Міжнародній науково-практичній конференції „Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля" (2004), II всеукраїнській науково-практичній конференції „Театральне і хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів" (2005), IV міжнародній науково-практичній конференції „Динаміка наукових досліджень-2005", III всеукраїнській науково-практичній конференції "Театральне та хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів", КНУКіМ (2006).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладено в 6 одноосібних публікаціях, 3 з них – у фахових виданнях, 3 статті – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (230 найменувань) і 22 додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 173 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У Вступі обґрунтовується актуальність теми, визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, наукова новизна, практичне значення одержаних результатів, подаються відомості про апробацію і впровадження результатів проведеної експериментальної роботи та структуру дисертації.

У першому розділі – „Теоретичні засади організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки" – проаналізовано наукову літературу з досліджуваної проблематики, визначено сутність дозвілля як чинника соціалізації та культурації особистості; з'ясовано можливості культурно-просвітницьких закладів у національному вихованні підлітків; виявлено специфіку використання народної педагогіки як історично зумовленої системи навчально-виховних засобів у дозвіллєвій роботі з підлітками.

В дисертації поняття „дозвілля" визначається як особлива сфера життя особи та суспільства, що містить великі можливості для виховання дитини, становлення й розвитку особистості, набуття досвіду вирішення життєвих проблем. У процесі дозвіллєвої діяльності формуються ціннісні орієнтації, культурні потреби, смаки, емоційно-вольова сфера дітей та молоді.

Дозвіллєва діяльність розглядається науковцями як певний *спосіб* виявлення суспільних відносин, форма функціонування і розвитку суспільства, спосіб життєдіяльності людини, її індивідуального самоствердження та спілкування,

усвідомлення свого буття у часовому континіумі – минулому, сьогоденні та майбутньому (А.Жарков); *процес* активного засвоєння особистістю суспільних та виробничих відносин, що залежить від інтересів і потреб її політичного, культурного та морального розвитку (А. Жарков, В.Чижиков); *підсистема* духовного та культурного життя суспільства, що поєднує в собі соціальні інститути, які забезпечують поширення та активне засвоєння культурних цінностей з метою формування творчої особистості (М.Максютін).

Таким чином, *дозвілля* має значний виховний потенціал у формуванні громадянських якостей дітей та підлітків, що може бути спрямований на національне виховання підростаючого покоління.

Відповідно до завдань національного виховання дітей та молоді, в Україні зростає роль народної педагогіки в системі організації дозвілля. На цьому акцентують М.Боришевський, Д.Віконська, Д.Донцов, О.Кульчицький, Ю.Липа, В.Москалець, Ю.Римаренко, І.Сікорський, Д.Чижевський, М.Шлемкевич, В.Янів, Я.Ярема та інші вчені. На переконання дослідників (С.Гончаренко, Н.Мойсеюк, О.Степанов, М.Фіцула), організація дозвілля на засадах народної педагогіки може стати одним із ефективних шляхів національного виховання підростаючого покоління.

За визначенням науковців, *народна педагогіка* – це *галузь* педагогіки, що охоплює накопичений віками народний досвід, погляди на мету, завдання, способи і методи виховання та навчання підростаючого покоління. (О.Степанов, М.Фіцула) і водночас – *система* прийнятих у даній місцевості методів і засобів виховання, що передаються від покоління до покоління і засвоюються передусім як певні знання, вміння і навички (М.Стельмахович).

У дисертаційному дослідженні народна педагогіка розглядається як *сукупність* знань і навичок виховання, що передаються в культурних традиціях, народній поетичній і художній творчості, стійких формах спілкування і взаємодії підлітків між собою та з дорослими.

Аналіз наукових джерел підтвердив, що виховний потенціал народної педагогіки завжди привертав увагу українських просвітителів, видатних діячів культури. Питання *народності* виховання свого часу розробляли українські просвітителі М.Костомаров, П.Куліш, М.Драгоманов, М.Грушевський, С.Русова, І.Огієнко, наголошуючи на необхідності його впровадження у виховну практику.

До арсеналу народної педагогіки дослідники відносять мову, усну народну творчість, народне мистецтво, традиції, звичаї, обряди, народні ігри, іграшки, сімейно-побутову культуру тощо (В.Довбищенко, П.Дроб'язко, Р.Захарченко, П.Ігнатенко, М.Стельмахович, В.Стрельчук, Є.Сявавко, Д.Тхоржевський,).

Народна педагогіка є динамічною виховною системою, яка змінюється й удосконалюється під впливом економічного розвитку суспільства. В сучасних умовах вона набула нових можливостей для свого розвитку і втілення у навчально-виховній практиці. Вивчення галузевих документів та програм виховання дітей і молоді, а також наукових праць (В.Каюков, В.Кузь, О.Любар, І.Мартинюк, З.Сергійчук, Ю.Руденко, В.Скуратівський, М.Стельмахович. Є.Сявавко) дозволило визначити *завдання народної педагогіки* на сучасному етапі:

– плекати любов до матері й батька, членів родини, інших людей;

– формувати високу мораль, почуття добра, справедливості, честі, совісті, милосердя;

– виховувати патріотизм, національну гідність, свідомість і самосвідомість, гордість за славне історичне минуле народу, прагнення до державотворення;

– залучати до збереження народних традицій і звичаїв, примноження загальнонаціональних надбань;

– виявляти природні задатки, нахили кожної дитини, розвивати її здібності й обдарування.

Основними *напрямами* народної педагогіки є: народне дитинознавство; батьківська, родинна педагогіка; народна дидактика; народна педагогічна деонтологія (вивчення морально-етичних проблем та ін.) (О.Гончаренко, М.Стельмахович та ін).

Особливу увагу при дослідженні української народної педагогіки автори звертають на козацьку педагогіку, наголошуючи на її можливостях у вихованні козака-лицаря, патріота, захисника рідної землі зі сформованою українською національною свідомістю, світоглядом і характером, високою мораллю і духовністю (В.Каюков, Ю.Руденко, Д.Федоренко, Ю.Фігурний), а також у фізичному розвитку та загартуванні підростаючого покоління (В. Пилат, Є.Приступа).

Автором проаналізовано організаційно-правові засади діяльності позашкільних навчальних закладів різних типів, що визначаються Законом України "Про позашкільну освіту", Положенням про позашкільний навчальний заклад, Концепцією позашкільної освіти та виховання, іншими державним та галузевими документами, а також діяльність роботи дозвіллєвих закладів різного типу. Дисертант дійшов висновку, що народна педагогіка у цих закладах застосовується для вивчення народних звичаїв, обрядів, побуту, народного мистецтва тощо та для впровадження народної дидактики у виховний процес.

На основі аналізу наукової та методичної літератури дисертант дійшов висновку, що сучасна педагогіка набуває все глибшого національного змісту й характеру; на сучасному етапі підростаюче покоління має виховуватись у дусі природно-історичного розвитку нашого народу, на його національних традиціях, здобутках, ідеалах. Одним з ефективних шляхів національного виховання та формування особистості підлітків в умовах дозвілля є використання української народної педагогіки, зокрема навчального, ілюстративного та дидактичного матеріалу про звичаї, традиції конкретного регіону.

У другому розділі – „Реалізація виховного потенціалу народної педагогіки в організації дозвілля підлітків на сучасному етапі" – проведено констатувальне дослідження, у ході якого проаналізовано стан і з'ясовано проблеми педагогічної організації дозвілля підлітків на засадах української народної педагогіки; визначено роль і місце народної педагогіки у процесі національного виховання підлітків.

Головними завданнями констатувального дослідження були: визначення особливостей виховної роботи культурно-дозвіллєвих закладів з підлітками; з'ясування шляхів і форм впровадження української народної педагогіки у

роботі цих закладів; виявлення основних труднощів при реалізації завдань національного виховання засобами української народної педагогіки; визначення перспектив ефективного вирішення досліджуваної проблеми.

У констатувальному дослідженні взяли участь 232 респонденти – керівники та педагоги Центру творчості дітей та юнацтва „Соняшник", Станції юних натуралістів та Будинку художньої творчості м. Біла Церква Київської області (92 особи), батьки дітей, що відвідують ці заклади, (144) а також 174 підлітки - вихованці названих закладів.

Крім того, на основі звітів обласних управлінь освіти було проаналізовано роботу закладів дозвілля Івано-Франківської, Рівненської області, м.Харкова та м.Полтави, що дозволило з'ясувати стан педагогічної організації дозвілля підлітків на засадах української народної педагогіки у різних регіонах України та особливості впровадження народної педагогіки в кожному з них.

Було проведено анкетування та опитування керівників, методистів та педагогів-організаторів культурно-дозвіллєвих закладів цих регіонів (120 респондентів), мета якого – охарактеризувати основні напрями гуртковой роботи цих закладів та ефективність використання засобів народної педагогіки в роботі гуртків різного спрямування; визначити найбільш ефективні, з точки зору педагогів, заходи народознавчого спрямування та рівень інтересу вихованців закладів до фольклорно-етнографічної діяльності; виявити проблеми, актуальні при вирішенні завдань національного виховання підлітків.

На основі здійсненого дослідження з'ясовано, що діяльність культурно-дозвіллєвих закладів України відбувається за такими основними напрямами: художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий.

За результатами вивчення роботи зазначених закладів різних регіонів України виявлено загальні тенденції в організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки, а саме:

а) відновлення народних традицій, звичаїв і обрядів, народного мистецтва та промислів, фольклорно-етнографічної роботи;

б) урізноманітнення форм роботи з дітьми та підлітками у дозвіллєвих закладах – театралізовані свята, святкові "віче" та "академії", вечори духовності, фестивалі духовної пісні та музики, тематичні вечори, літературно-музичні композиції, вшанування пам'яті народних співців, героїв, поетів, фольклорні свята та фестивалі;

в) національно-патріотичне виховання та розвиток фізично загартованої молоді на засадах козацької педагогіки, зокрема, козацько-лицарського виховання.

Таким чином, автор дійшов висновку, що загалом робота культурно-дозвіллєвих закладів сьогодні організовується переважно за такими напрямами виховання: національно-патріотичне; краєзнавче; екологічне; художньо-естетичне; фізичне, спортивна діяльність. Дослідження довело, що ефективність заходів, які проводяться в гуртках та мистецьких об'єднаннях, залежить як від спрямування діяльності закладу, контингенту, так і від майстерності педагогів, їх здатності належно організувати виховний процес тощо.

На основі анкетування фахівців та аналізу діяльності культурно-дозвіллєвих закладів визначено основні завдання роботи з підлітками:

– створення культуротворчого, поліхудожнього середовища з використанням активної художньо-творчої діяльності дітей та молоді;

– формування у підлітків на основі власного емоційного досвіду ціннісного ставлення до світу, до мистецтва, здатності сприймати й примножувати художні цінності;

– виховання особи з почуттям власної гідності, орієнтованої на кращі ціннісні зразки національної та світової культури, здатної до творчого мислення, до саморозвитку та самореалізації;

– забезпечення ґрунтовної художньо-естетичної освіченості особи, прищеплення їй здорових смаків та вподобань;

– формування особи як спадкоємця та суб'єкта культуротворчого процесу, спонукання вихованців до творчого самовираження у різноманітних видах художньої діяльності (сприймання та інтерпретація, художньо-практична діяльність, соціокультурна діяльність);

– переорієнтація виховної, соціокультурної практики з демонстраційно-концертної спрямованості на активну творчу діяльність з використанням творів народної культури, звичаїв, обрядів, їх впровадженням в ужиток;

– перенесення акцентів з набуття підлітками певної суми технологічних умінь і навичок на формування їх творчої активності, самонавчання, громадянського самовираження;

– виховання у підлітків рис раціональних та дбайливих господарів із сформованою екологічною культурою, здатних передбачати наслідки своєї діяльності для природи.

Разом з тим, як засвідчили результати констатувального експерименту, в організації дозвілля підлітків виникають і певні проблеми, зумовлені багатьма чинниками. Серед 212 опитаних керівників та педагогів дозвіллєвих закладів 185 (87,3%) вказали на недоліки та проблеми в організації роботи дозвіллєвих закладів, і лише 27 (12,7%) – на їх відсутність. При цьому більшість опитаних фахівців звернули увагу на суперечність: з одного боку, культурно-дозвіллєві заклади покликані пропагувати високі культурні цінності, а з іншого, – через обмежене фінансування вони змушені здійснювати заходи для невибагливих у своїх смаках споживачів. 202 (95,3%) респондентів вказали також на недостатнє науково-методичне забезпечення педагогів-організаторів і на необхідність їх самовдосконалення в організації виховного процесу.

Результати констатувального дослідження допомогли виявити недоліки у навчально-виховній діяльності обраних для експерименту закладів дозвілля, а саме: епізодичне, спонтанне використання народного мистецтва; недостатнє методичне забезпечення педагогів-організаторів; організаційна й тематична „зарегламентованість" масових виховних заходів; перебільшена увага до зовнішніх ефектів при використанні фольклору, традицій, звичаїв, обрядів в межах театралізованих свят і відповідно – нехтування особливостями змісту дійства, психологізмом образів, специфікою народного світосприймання.

В результаті констатувального дослідження дисертантом проведене опитування й тестування батьків вихованців дозвіллєвих закладів з метою визначення їх ставлення до участі дітей у заходах закладів дозвілля. Із 144 респондентів у 138 (95,8%) виявлено позитивне ставлення до такої участі, у 6 (4,2%) – нейтральне, негативного ставлення не виявлено. Водночас 142 (98,6%) респонденти позитивно ставляться до виховання дітей на засадах народної педагогіки, 2 (1,4%) – індиферентно.

Дисертант дійшов висновку, що ефективність організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки може бути вищою за таких педагогічних умов: належна методична підготовленість педагогів-організаторів дозвілля, керівників гуртків; комплексне використання виховних можливостей дозвілля; відповідність змісту, форм і методів дозвіллєвої діяльності на засадах народної педагогіки меті національного виховання; врахування індивідуальних та вікових особливостей підлітків; формування у підлітків позитивної пізнавальної мотивації, забезпечення їх практичної участі у заходах та розвиток творчої діяльності; педагогічна підготовленість батьків до організації дозвіллєвої діяльності на засадах народної педагогіки, їх активна участь у цьому процесі; впровадження української народної педагогіки як науково обґрунтованої системи виховних впливів.

Результати констатувального дослідження дозволили визначити такі проблеми при реалізації засад української народної педагогіки в роботі з підлітками.

1. У дозвіллєвій сфері закладено значні соціально-культурні й соціально-педагогічні ресурси для формування громадянських, особистісних якостей підлітків. Водночас виховний потенціал народної педагогіки для формування всебічно розвиненої особистості використовується ще недостатньо.

2. Заклади дозвілля використовують у своїй роботі з підлітками форми і методи народної педагогіки, але здебільшого обмежуються проведенням окремих заходів народознавчого спрямування, брак системності знижує ефективність виховної роботи.

3. Ефективність виховного впливу на підлітків в умовах дозвілля прямо залежить від змісту діяльності дозвіллєвих закладів, методів її здійснення, тому актуальною є розробка нових дозвіллєвих технологій на засадах народної педагогіки.

4. Вибір форм організації дозвілля підлітків зумовлений їх віковими особливостями (І.С.Булах), а також інтересами та вподобаннями. Тому при роботі з цією віковою групою слід добирати відповідні методи, прийоми та засоби виховання на засадах української народної педагогіки.

У третьому розділі – Шляхи, форми і методи організації дозвілля підлітків засобами народної педагогіки" – викладено педагогічну методику організації дозвілля підлітків та шляхи реалізації культурно-дозвіллєвих програм на засадах української народної педагогіки, подано результати їх апробації.

Експеримент проводився на базі мистецьких клубів, що діють у кожному із обраних закладів дозвілля. У нашому дослідженні ми виходили з того, що всі вони, з огляду на специфіку діяльності й вимоги, які висуваються до таких об'єднань Національною програмою виховання дітей та учнівської молоді в

Україні та міською цільовою програмою „У майбутнє через культуру", ставлять за мету: а) поліхудожнє виховання; б) створення виховуючого середовища: в) загальний культурний розвиток; г) розвиток творчих здібностей. Таким чином, вихованці клубу мають можливість займатися різними видами художньої творчості й виявляють загальний інтерес до культурно-дозвіллєвої діяльності.

На етапі підготовки до формувального експерименту було визначено контрольні та експериментальні групи підлітків – вихованців дозвіллєвих закладів. Зважаючи на регламентовану кількість вихованців у групі – 12-15 осіб, для проведення експерименту було обрано 8 груп: 4 контрольні (67 підлітків) та 4 експериментальні (65 підлітків).

Запропонована дисертантом методика організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки передбачає кілька етапів.

Перший етап – визначення цільових установок дозвіллєвих програм. На цьому етапі методично важливим є: а) визначення особливостей певної дозвіллєвої спільноти (аматорський колектив, творче об'єднання, гурток); б) визначення провідних видів діяльності в цих дозвіллєвих об'єднаннях і з'ясування їх виховних можливостей за принципом поліфункціональності; в) визначення комплексу цілей, що становитимуть основу дозвіллєвої програми.

Другий етап – проектування програми. На цьому етапі вибудовується інтегративна модель (В. Кірсанов), на основі якої обгрунтовують форми, методи, засоби реалізації визначених цільвих педагогічних установок. Методично важливим с обгрунтування як культурно-дозвіллєвої програми в цілому, так і кожного окремого заходу за принципом поліфункціональності. Методично важливим є також визначення критеріїв і показників діагностики, адекватних цільовим установкам.

Третій етап – адаптація певного проекту до конкретних соціально-культурних, педагогічних, матеріально-технічних можливостей культурно-дозвіллєвого закладу, аматорського колективу, клубу за інтересами тощо. Значна увага звертається на добір навчального, ілюстративного та дидактичного матеріалів, що відповідають народним звичаям, традиціям конкретного регіону. У зв'язку з цим великого значення набуває можливість поточного коригування, модифікації, варіювання спроектованих дозвіллєвих програм.

Четвертий етап – діагностування педагогічної ефективності запропонованих дозвіллєвих програм на засадах народної педагогіки.

При діагностуванні ефективності культурно-дозвіллєвої програми ми спиралися на критерії національної вихованості як комплексної властивості особистості, які враховують наявність і рівень сформованості у неї суспільно значущих якостей, рівень її всебічного розвитку (С. Карпенчук), зокрема на такі критерії національної вихованості, як інтелектуальні, емотивні (емоційно-оцінні) та поведінково-діяльнісні (поведінкової готовності) (А.Кузьмінський, В.Омеляненко).

При дослідженні критеріїв вихованості ми орієнтувалися на праці Ю.Загороднього, С.Савченка, С.Харченка, М.Шилової та інших дослідників і визначили три блоки критеріїв ефективності педагогічної організації дозвілля.

1. *Критерії знань* для вимірювання знань підлітків з історії України, фольклору, звичаїв, обрядів, свят, культурної спадщини українського народу, що водночас характеризують співвідношення інтелекту та духовно-моральної свідомості підлітків.

2. *Емоційно-мотиваційні критерії* -- для з'ясування ставлення дітей до заходів на рівні бажань, установок, інтересів. Зважаючи на вікові особливості вихованців, виявлялося їх ставлення до національних цінностей, інтересу до національної культури, мови, національних свят, традицій тощо та активне опанування ними; ставлення до своєї нації, українського народу, розбудови української незалежної держави.

Основну увагу було звернено на дозвілля як внутрішньо мотивовану діяльність, що здійснюється заради самого себе, а не для певних зовнішніх цілей.

Визначення емоційно-мотиваційного критерію дозволило порівняти початкові інтереси до видів та форм дозвіллєвої діяльності та на етапі поглиблення їх значущості, розкрити специфіку внутрішніх спонукань підлітків, динаміку розумової чи почуттєвої дії в системі вибору дозвіллєвих занять, емоційну готовність до проведення таких дозвіллєвих заходів на даному етапі та в майбутньому. Досліджувався також фактор емоційного ставлення до діяльності.

3. *Практично-діяльнісні критерії* – для визначення готовності підлітків дотримуватись основних вимог і правил людського співжиття, знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими (В. Лозова, Г. Троцко), брати реальну участь у суспільно-корисній діяльності. Досліджувалися спілкування підлітків між собою, стосунки між ними, відповідальність за спільну справу, ставлення до себе, товаришів та інших людей, до навколишнього середовища.

Критерії визначалися за трибальною шкалою: високий, середній, низький рівні. Ми виходили з того, що високий рівень характеризується наявністю всіх ознак, властивих певному критерію; середній рівень – наявністю половини чи більше половини ознак відповідного критерію; низький рівень – менше половини ознак від загальної їх кількості чи їх відсутність (С. Карпенчук).

Відповідно до запропонованої дисертантом методики та етапів її втілення автором створено й апробовано в експериментальних групах культурно-дозвіллєву виховну програму на засадах народної педагогіки: „Мудрість народу – у спадок" (реалізація ідей української народної педагогіки у дозвіллєвій діяльності підлітків), спрямовану на ефективне використання виховного потенціалу народної педагогіки при організації дозвілля підлітків. Розроблено програму занять, обґрунтовану і скориговану під час її впровадження, що передбачала проведення таких заходів, як родинні свята, презентації, тематичні вечори, виставки робіт декоративно-ужиткового мистецтва, різноманітні конкурси (малюнків за мотивами усної народної творчості, конкурс виконавців колискових пісень, народного танцю, „Одягни ляльку" (національне вбрання різних регіонів України), конкурс на краще виготовлення сувенірних пряників-„миколайчиків", конкурс знавців лікарських рослин тощо), театралізовані свята „Свято хорового

мистецтва", усні журнали, діяльнісно-рольові ігри, зустрічі з народними майстрами, розважально-ігрові програми тощо.

Впроваджено такі форми роботи, як відкриті інтегровані заняття в студії образотворчого мистецтва („Значення кольорів в українському дитячому фольклорі"); відкриті заняття в школі хореографії, присвячені хороводам та народним іграм і розвагам; карнавали („Народна казка – оберіг дитинства"), діяльнісно-рольові ігри („Гість в дім – радість в нім". Відтворення народного обряду „Гостини"), зустрічі в мистецькій вітальні та інші.

Під час їх впровадження у підлітків формувалася потреба вивчати історію свого народу, поглиблювати знання з народної педагогіки, створювались умови для усвідомлення ними значення народних традицій, звичаїв, обрядів, досконалого володіння українською мовою, для проведення пошукової роботи, залучення кожного до активної творчості, для формування умінь та навичок застосування матеріалів народної педагогіки у творчій діяльності.

Результати дослідження довели, що протягом формувального експерименту вихованці експериментальних груп виявили позитивну пізнавальну мотивацію, взяли активну участь в організації, підготовці та практичному втіленні заходів народознавчого спрямування, що сприяло закріпленню у них культурних звичаїв свого народу як на раціональному, теоретичному, так і на емоційно-чуттєвому рівнях.

Таким чином, автор дійшов висновку, що в національному вихованні, яке реалізується в дозвіллєвих закладах, найбільш ефективними є ті форми й методи роботи, які грунтуються на засадах української народної педагогіки. Саме вони найкраще відповідають загальносуспільним потребам, ідеям української національної системи освіти.

Результати формувального експерименту та дані порівняльного аналізу дозволили дійти висновку про реальну можливість розв'язати педагогічну проблему національного виховання підлітків засобами народної педагогіки в дозвіллєвій діяльності шляхом:

а) створення програм національного виховання підлітків у дозвіллєвій діяльності засобами народної педагогіки;

б) спрямування зазначених програм на практичне впровадження національного виховання підлітків у закладах дозвілля;

в) уникнення етнографізму, побутовізму, поверховості в реалізації українознавчих підходів, спрямованих на вдосконалення національного виховання підлітків у закладах дозвілля;

г) посилення виховного впливу на підлітків, що відвідують дозвіллєвий заклад, спрямованого на зростання їх моральної вихованості та морально-соціальної зрілості.

Узагальнення отриманих експериментальних даних дозволило дійти висновку про ефективність виховання підлітків засобами народної педагогіки у гуртках і творчих об'єднаннях різного напряму діяльності, зокрема художньо-естетичного (студії образотворчого мистецтва, гуртки декоративно-вжиткового мистецтва, майстерні народних промислів, фольклорно-етнографічні, театральні колективи,

гуртки народознавства). Виходячи з того, що будь-який масовий захід це синтетичне явище, автор запропонував застосовувати комплекс навчально-виховних впливів, що включає різні види творчості, і, відповідно, участь в заході різноманітних творчих об'єднань: студії образотворчого мистецтва, майстерень декоративно-вжиткового мистецтва, театральних, хореографічних, вокальних колективів, гуртків декламаторів, ансамблів народних інструментів та ін. Крім того, у розробленій програмі „Мудрість народу - у спадок" визначено заходи, які можуть також ефективно використовуватися у роботі гуртків не мистецького спрямування.

У процесі науково-пошукової роботи порівнювалась результативність впливу виховних заходів, проведених у закладах дозвілля, та запропонованих нами програм національного виховання підлітків на засадах народної педагогіки. Фіксувались проміжні результати проведення експерименту шляхом діагностування рівнів вихованості підлітків. На основі цих даних була проведена статистична обробка й порівняння отриманих результатів.

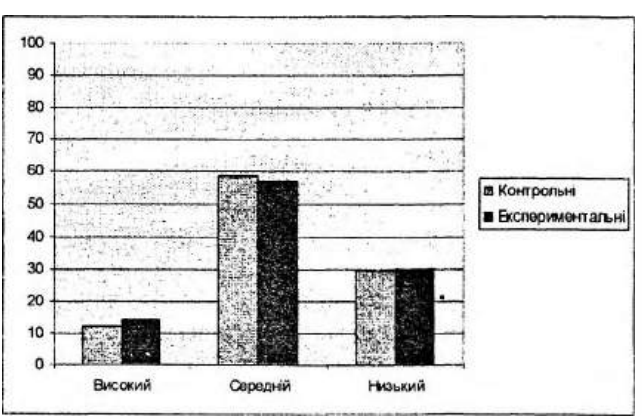
Об'єктивність цих висновків було цілком підтверджено у процесі формувального етапу дослідження. Так, у контрольних групах загальний середній рівень становив: на початку експерименту – високий – 11,9%; середній – 58,8%, низький – 29,3%. На кінець експерименту: високий – 20,9%; середній - 56,7%, низький – 22,4%.

В експериментальних групах рівень вихованості становив на початок експерименту: високий – 13,8%; середній – 56,9%, низький – 29,3%. На кінець експерименту: високий – 40%; середній – 53,8%, низький – 6,2%.

Результати, отримані у ході формувального експерименту, довели його ефективність, про що свідчить суттєве підвищення рівня національної вихованості підлітків експериментальних груп порівняно з вихованцями контрольних груп.

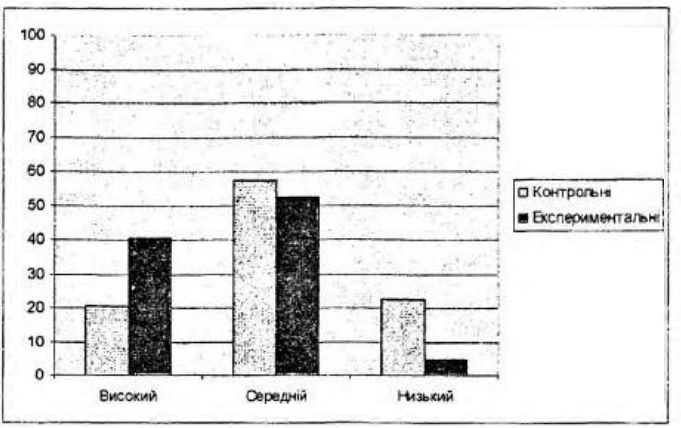
Гістограма 1.

Кількісний та якісний показники вихованості підлітків – вихованців закладів дозвілля на початок експериментальної роботи (%)

Гістограма 2

Кількісний та якісний показники вихованості підлітків – вихованців закладів дозвілля на кінець експериментальної роботи (%)

Підсумки порівняльного аналізу рівнів вихованості підлітків – вихованців закладів дозвілля на основі результатів констатувального та формувального експериментів переконливо доводять ефективність проведеної експериментальної роботи. Так, високий рівень вихованості було зафіксовано у 30,3% генеральної сукупності, 26,9% вихованців контрольних і 40% вихованців експериментальних груп. Низький рівень виявлено у 14,4% генеральної сукупності, 22,4% вихованців контрольних і 6,2% – вихованців експериментальних груп.

Загальне зростання високого рівня становить 17,4%, падіння низького рівня – 15,5%, що є показником ефективності експериментальної роботи із впровадження засад народної педагогіки в національному вихованні підлітків під час дозвіллєвої діяльності. Таким чином, дисертантом отримано результати, які підтверджують, що саме українська народна педагогіка може стати дієвим фактором національного виховання підлітків.

Основні висновки дослідження

1. Аналіз наукової літератури дозволив дійти висновку про значний виховний потенціал педагогічно організованого дозвілля як сфери соціалізації та інкультурації особистості та засобу формування світоглядної культури, культурних потреб, смаків, почуттів та вподобань підлітків. Дозвілля визначено як діяльність, спрямовану не лише на організацію культурного відпочинку та розвиток творчих здібностей, а й на національне виховання підростаючого покоління.

Національне виховання потребує оновлення змісту дозвіллєвої діяльності, вдосконалення підготовки педагогів, які працюють у закладах дозвілля, підвищення їх професійної кваліфікації. Зважаючи на завдання національного

виховання та виховні можливості дозвілля, зростає роль української народної педагогіки у роботі з підлітками в умовах дозвілля.

2. Узагальнення теоретичних праць, присвячених сутності та виховним можливостям української народної педагогіки, дозволило розглядати поняття „народна педагогіка" як сукупність знань і навичок виховання, що передається в культурних традиціях, народній поетичній і художній творчості, формах спілкування. З'ясовано, що застосування ідей і методів народної педагогіки сприяє національному вихованню підростаючого покоління, тому її використання в дозвіллєвій діяльності може стати одним з ефективних шляхів формування поваги до національно-культурних традицій народу, зацікавленості у їх відродженні. В сучасних умовах народна педагогіка має значні можливості для втілення в навчально-виховній практиці, однак її застосування буде ефективним, якщо вона буде впроваджуватися як науково обґрунтована система виховних впливів.

3. Аналіз методики, теорії і практики культурно-дозвіллєвої діяльності дозволив виявити сучасні тенденції в організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки: посилення уваги до відновлення народних традицій, звичаїв і обрядів, до народного мистецтва та промислів; розширення форм роботи народознавчого спрямування; посилення уваги до козацько-лицарського виховання. Вивчення стану педагогічної організації дозвілля підлітків на засадах народної педагогіки також дозволило виявити ряд недоліків у роботі дозвіллєвих закладів: епізодичне, спонтанне проведення заходів народознавчого спрямування; акцентування на видовищності заходів на основі звичаїв і традицій при недостатній увазі до народних надбань культури, специфіки народного світосприймання; недостатнє методичне забезпечення діяльності педагогів-організаторів.

4. Ефективність національного виховання підлітків на засадах української народної педагогіки у дозвіллєвій діяльності може бути підвищена при забезпеченні таких педагогічних умов:

– методична підготовленість педагогів до організації цього виду діяльності та комплексне використання її виховних можливостей;

– відповідність змісту, форм і методів дозвіллєвої діяльності на засадах народної педагогіки меті національного виховання, індивідуальним та віковим особливостям підлітків;

– формування у підлітків позитивної пізнавальної мотивації, забезпечення їх практичної участі у заходах та розвитку творчої діяльності, врахування вікових особливостей;

– педагогічна підготовленість батьків до організації дозвіллєвої діяльності на засадах народної педагогіки, їх активна участь у цьому процесі.

5. Процес проектування дозвіллєвих програм на засадах народної педагогіки технологічно може бути представлений як 4-етапний. При цьому кожен з етапів (визначення цілей та критеріїв, проектування програм, реалізація для конкретної дозвіллєвої групи, діагностування) ґрунтується на використанні запропонованих у дисертації методів. Обґрунтовано висновок про доцільність проектування дозвіллєвих програм на засадах народної педагогіки як комплексу систематичних навчально-виховних впливів, що включає різні види діяльності й передбачає

участь різноманітних творчих об'єднань, а також залучення батьків до участі у заходах народознавчого спрямування. При використанні запропонованої методики дозвіллєвими закладами різних регіонів України пропонується використовувати навчальний, ілюстративний та дидактичний матеріал, що відповідає народним звичаям та традиціям конкретного регіону.

6. Експериментально підтверджено ефективність запропонованої методики проектування цільових комплексних програм виховання підлітків на засадах народної педагогіки, що дає підстави рекомендувати її для використання у практиці організації дозвілля підлітків у гуртках та творчих об'єднаннях художньо-естетичного напряму, а також в інших дозвіллєвих групах.

7. Перспективним видається подальше вивчення дослідженої проблематики за такими напрямами: вдосконалення методологічного апарату дослідження рівня вихованості підлітків в дозвіллєвих групах; розробка багатоцільових дозвіллєвих програм на засадах української народної педагогіки; обгрунтування системи підвищення кваліфікації педагогів-організаторів для роботи на засадах української народної педагогіки.

Основні положення дисертації представлено у таких **публікаціях** автора:

1. Гутник І.М. Козацька педагогіка як складова система національного виховання молоді // Початкова школа. – 2003. - №10. – С.47-49

2. Гутник І.М. Сучасні підходи до патріотичного виховання підлітків в умовах туристсько-краєзнавчої діяльності // Педагогічні новації столичної освіти: теорія і практика. Науково-методичний щорічник. – КМПУ ім.Б.Д.Грінченка, 2004. – С. 185-191.

3. Гутник І.М. Українська етнопедагогіка як основа сучасної навчально-виховної системи // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – ТНПІ ім.В.Гнатюка, 2005. – №4. – С. 18-23.

4. Гутник І.М. Формування національної самосвідомості у процесі вивчення українського народного танцю (на прикладі вивчення козацьких танців). Матеріали всеукраїнської наукової конференції. - КНУКіМ, 2004. – С. 74-76.

5. Гутник І.М. Постановка дитячих хореографічних номерів на основі народних ігор та розваг. Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. – КНУКіМ, 2005. – С. 55-57.

6. Гутник І.М. Використання народної педагогіки у виховній системі дозвіллєвих закладів. Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції „Динаміка наукових досліджень-2005". – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Т. 36. Педагогіка – С. 14-17.

АНОТАЦІЯ

Гутник І.М. Педагогічні засади організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності. – Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, 2006.

У дисертації розглядається проблема педагогічної організації дозвілля підлітків, досліджуються шляхи, форми і методи національного виховання на засадах української народної педагогіки. Здійснено аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, визначено сутність дозвілля як чинника соціалізації та культурації особистості, розкрито можливості культурно-просвітницьких закладів для реалізації завдань національного виховання підлітків, специфіку використання народної педагогіки як історично зумовленої системи навчально-виховних цілей у дозвіллєвій роботі з підлітками.

Науково обґрунтовано критерії та рівні вихованості підлітків у дозвіллєвих групах, досліджено стан і проблеми педагогічної організації дозвілля підлітків на засадах української народної педагогіки.

Запропоновано методику розробки цільових культурно-дозвіллєвих програм на засадах української народної педагогіки; розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес культурно-дозвіллєву виховну програму на засадах народної педагогіки („Мудрість народу – у спадок"), що передбачає реалізацію ідей української народної педагогіки в умовах дозвіллєвої діяльності підлітків.

Здійснено експериментальну апробацію запропонованої методики, наведено дані, що підтверджують її ефективність.

Ключові слова: дозвілля, дозвіллєва діяльність, національне виховання, народна педагогіка, підлітки, цільова програма.

АННОТАЦИЯ

Гутник И.Н. Педагогические основы организации досуга подростков средствами украинской народной педагогики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.06 – теория, методика и организация культурно-просветительской деятельности. – Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, 2006.

В диссертации рассматривается проблема педагогической организации досуга подростков, исследуются пути, формы и методы национального воспитания на основе украинской народной педагогики. Проведен анализ научной литературы по исследуемой проблематике, определена сущность досуга как фактора социализации и культурации личности. Досуг рассматривается как специфическая форма жизни личности и общества в целом, содержащая значительный воспитательный потенциал в формировании гражданских личностных качеств детей и подростков, который должен быть направлен на национальное воспитание.

В связи с современными задачами национального воспитания возрастает роль народной педагогики в системе организации досуга подростков. К ее составляющим исследователи относят язык, устное народное творчество, народное искусство, традиции, обычаи, обряды, народные игры, игрушки, семейно-бытовую культуру и т.д. Народную педагогику ученые рассматривают как отрасль педагогики, обогащающую народный опыт, взгляды на цели, задачи, способы и методы воспитания и обучения подрастающего поколения. В

то же время это система принятых в данной местности методов и средств воспитания, передающихся из поколения в поколение и усваиваемых в виде определенных знаний, умений и навыков. В исследовании народная педагогика рассматривается как совокупность знаний и навыков воспитания, передающихся в культурных традициях, народном поэтическом и художественном творчестве, устоявшихся формах общения.

В диссертации рассмотрены возможности культурно-просветительских учреждений в реализации задач национального воспитания подростков, специфика использования народной педагогики как исторически обусловленной системы учебно-воспитательных целей в досуговой работе с подростками. В настоящее время культурно-досуговые учреждения различных регионов Украины больше внимания уделяют фольклорно-этнографической работе, различным видам деятельности по изучению украинской народной культуры, истории, быта, обрядов и традиций. В то же время они ограничиваются преимущественно эпизодическим проведением отдельных мероприятий. Отсутствие системности и комплексного подхода к воспитательной работе с подростками на основах народной педагогики снижает результативность такой работы. Эффективность воспитательного влияния на подростков в условиях досуга зависит также от используемых форм и методов работы, поэтому в современных условиях особую актуальность приобретает разработка новых досуговых технологий на основах народной педагогики. При разработке целевых и многоцелевых программ организации досуга подростков следует также учитывать их возрастные особенности, интересы и предпочтения, а исходя из этого, подбирать соответствующие методы, приемы и средства воспитания на основе украинской народной педагогики.

В диссертации научно обоснованы критерии и уровни определения воспитанности подростков в досуговых группах, исследованы состояние и проблемы педагогической организации досуга подростков на основе украинской народной педагогики. Обоснован вывод о том, что разработка целевых культурно-досуговых программ на основе украинской народной педагогики может осуществляться в четыре этапа: определение целей и критериев, проектирования программ, реализация для конкретной досуговой группы, диагностика с использованием предложенных в диссертации методов. Акцентируется на необходимости проектирования досуговых программ на основе народной педагогики в виде комплекса системных учебно-воспитательных влияний, включающих различные виды деятельности и предусматривающих участие разных досуговых групп, а также вовлечение родителей в проведение культурно-досуговых мероприятий. При использовании предложенной методики досуговыми учреждениями в различных регионах Украины следует использовать учебный, иллюстративный, дидактический материал, соответствующий народным обычаям и традициям конкретного региона.

Автором разработана и внедрена в учебно-воспитательный процесс культурно-досуговая воспитательная программа на основе народной педагогики: „Мудрость народа – в наследство", предусматривающая реализацию идей

украинской народной педагогики в досуговой деятельности подростков с использованием различных форм и методов работы. Программа апробирована в экспериментальных группах культурно-досуговых учреждений г. Белая церковь Киевской области. Приведенные статистические данные подтвердили ее эффективность и возможность использования в досуговых группах различного направления. В диссертации даны рекомендации по использованию разработанной целевой программы в организации досуговой деятельности подростков, а также определены пути разработки многоцелевых программ.

Ключевые слова: досуг, досуговая деятельность, национальное воспитание, народная педагогика, подростки, целевая программа.

ANNOTATION

Gutnyk I.M. Pedagogical Basis For Organization Of Juvenile Leisure Activities Using Ukrainian National Pedagogy Facilities. – Manuscript.

Thesis for obtaining of candidate's degree in pedagogics by specialty 13.00.06 – Theory, Methods and Organization of Cultural and Educational Activity. – Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv, 2006.

The thesis is devoted to the issue of pedagogical organization of juvenile leisure, ways, means and forms of national training using the principles of Ukrainian national pedagogics. Analysis of scientific literature concerning the issue under study was made; leisure essence was figured out as a factor of personality socialization; opportunities of cultural and educational institutions in implementing the tasks of the national training of juveniles and the specifics of national pedagogical practice as a system of educational training in juveniles' leisure were outlined.

The criteria of juveniles' manners in leisure groups were scientifically defined; the condition and problems of pedagogical organization of juvenile leisure were studied on the basis of the Ukrainian national pedagogy principles.

The methods of multitask cultural and leisure program development using Ukrainian national pedagogy were introduced; cultural and leisure program based on the national pedagogy was developed and offered for the educational and training process that involves implementation of Ukrainian national pedagogy ideas in juveniles' leisure activity.

Experimental approbation of the proposed methodology was conducted with confirmation of its efficiency.

Key words: leisure, leisure activity, national training, national pedagogic, juveniles, multitask program.

Підп. до друку 22.09.2006. Формат 60x84 $^{1}/_{16}$. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 1,16. Зам. 239. Тираж 100

Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, Київ, вул. Січневого повстання, 21